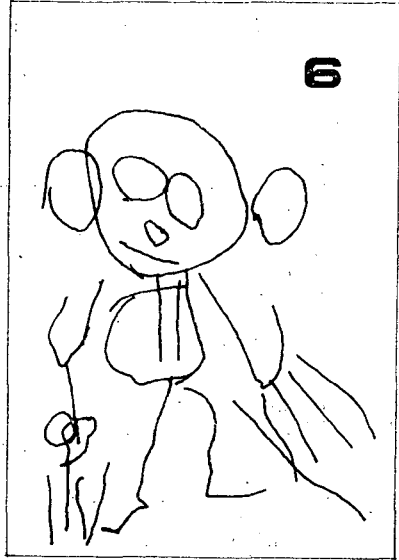

Különös, hogy a következő pillanatokban viszont a fő testrészek differenciálódásának is tanúi lehetünk. A 4-es rajzon a lábfejek, az 5-ös rajzon pedig a törzs jelenik meg karakteres megformáltsággal. Az utóbbinál feltűnő a párhuzamos egyeneseknek az eltérő formai tartalmat indukáló jelentése. Ugyanis a hosszú párhuzamosoknak a felső szakasza az emberi test nyaki részének a határvonalaként jelenik meg, míg a rövidebb párhuzamosok a test jobb és bal lábát képviselik.

A három és fél éves kislány fél órás rajzi tevékenységének a csúcspontját a 6-os rajz mutatja. Az emberi forma testrészei elkülönülnek, de ugyanakkor értelmesen össze is függnek egymással.

Tehát ismét megállapíthatjuk, hogy a gyermekeket a megismerési és a kifejezési igényük erő kifejtésére és küzdelemre készíti. Küzdenek az anyaggal, a képi jelekkel és relációkkal azért, hogy általuk a tudott formarészletek egységes organizmusa kifejeződhessen. Természetes és ösztönös képességeik, a problémákat felgöngyölítő gondolkodási szisztémájuk (amelyről még nagyon keveset tudunk) a képet alkotó, rajzoló tevékenységüket már igen kicsiny irányítás esetében is, a kívánt irányba vezetik.

Végezetül megjegyezzük, hogy ugyanerről a problémáról volt szó „Az ösztönös gyermek-

rajzok és a vizuális nevelés” című cikkünkben is, amelyben nyolcéves gyermekeknek a rajzait elemeztük (Módszertani Közlemények. Szeged. 1975. 3. szám).

TÓTH ANDRÁS NÉ

Nyíregyháza, Bessenyei György Tanárképző Főiskola,
2. sz. Gyakorló Általános Iskola

A névszók

A tanítás anyaga: Mit fejez ki a melléknév?

Tanítási cél: A melléknév fogalma, jelentősége beszédünkben, írásunkban.

(Ismeretbővítés, gyakorlás)

Nevelési cél: A melléknév kifejezőbbé, szemléletesebbé, pontosabbá teszi gondolataink kifejezését.

I. Bevezető rész:

Számonkérés:

Egy játékkal kezdjük mai nyelvtanóránkat.

A játék címe: Miben hasonlít, és miben különbözik?

Írjátok le a szavakat, állapítsátok meg a hasonlóságot, különbséget!

Az írásvétitőn 14 i-végű szót látnak a tanulók:

1. Hasonlóság: i.
2. Különbőség: szófajok szerint

Szondi

földi

yiszi

kicsi

kocsi

Debreceni

debreceni

takarni

kérni

néni

nőni

üzemi

üzeni

üzenni

Ellenőrzés:

A 6. és 7. szóval alkossatok mondatot!

(Pl.: Debreceni Mihály, debreceni pajtások.)

Milyen szófajták tehát a földi, kicsi, üzemi szavak? Melléknevek.

II. Főrész

1. Célkitűzés: A mai órán azt fogjuk megtudni, hogy *mit fejez ki a melléknév.*

(A cím felírása a táblára.)

a) A nyelvtani munkafüzet 72. oldalán Petőfi Sándor: *Kutyakaparó* c. versét olvashatjátok. A leírás nyomán könnyű lenne képet festeni a csárdáról és lakóiról. Melyek azok a melléknevek, amelyek a festő ecsetjét irányítanák? Jelöljétek!

A vers bemutatása, a tanulók jelölik a mellékneveket.

b) *Kiket és mit* ismertünk meg?

- csaplár,
- csaplárné,
- csárda,
- asztal.

A táblai vázlat alakítása a feladat megoldásával egy időben.

c) Határozzátok meg a csaplár, csaplárné szavak szófaját! (Főnevek - élőlények.)

d) Ugyanezt a feladatot végeztétek el a következő két szóval!

(Főnevek - élettelen dolgok.)

1. csaplár,
csaplárné - élőlények;

2. Csárda,
asztal - élettelen dolgok.

f) Önállóan végeztétek el a vázlat kiegészítését! Nézzétek meg jól a címet!

Önálló munka. (Csak segítségével: Mit fejez ki a melléknév?)

g) Mely szavakkal egészítették ki a vázlatot? *mogorva, vén* (csaplár)

(Ellenőrzés, javítás.)

szegény jó
boglyas fakó haju (Csaplárné)
szomorú (csárda)
hosszú, vékony (asztal)

(A versben: boglyas fakó haja, de a szókapcsolatot átalakítjuk, hogy pontosabban jelölje csaplárné külső tulajdonságát.)

b) Melyek azok a szavak tehát, amelyek a festő ecsetjét irányítanák?

i) Hogy kérdeztek a *mogorva* és a többi szóra?

(A táblai vázlat kiegészítése.)

j) Mit fejez ki tehát a melléknév?

k) Figyeljétek meg, hogy írtam a vázlatban a *mogorva vén csaplár* szókapcsolatban a mellékneveket! Hogyan a *bosszú, vékony asztal* szókapcsolatban? Miért?

Helyesírási készség fejlesztése megfigyelgetés útján.

l) Mi a melléknév szerepe beszédünkben, írásunkban? Bizonyítsátok egy-két versidézettel! (Toldi c. költeményből idézzenek a tanulók.)

m) Milyen tulajdonságot fejezhetünk ki a melléknévvel? (Először a tanulók mondanak példát.)

hófehér,
savanyú,
gömbölyű,
óriás,
szomorú.

(A mágnes táblán:

szín,
íz,
alak,
nagyiség,
lelkitulajdonság

szavak vannak, ehhez végzik a gyűjtést, és beírják a fűzetbe.)

Ellenőrzés, gyakorlás

a) Ellenőrizzük, hogy megértettétek-e, a melléknevekkel változatos tulajdonságokat fejezhetünk ki! Oldjátok meg a munkafüzet 74. o. 1. feladatát!

b) Jellemeztétek osztályotokat! A jellemzés:

jó közösség,
szerény,
vidám,
szorgalmas tanulók.

Önálló munka.

Én is jellemeztelek benneteket. Ilyen tanítványaim vannak:
bátor – félnék,
figyelmes – figyelmetlen,
pontos – hanyag,
rendes – felületes.

Milyen tartalmú mellékneveket gyűjtöttem? (Ellentétes.)

- c) Milyen költői, írói kifejezések segítenek, hogy a művek képszerűek legyenek?
(Jelzők. – Milyen szófajok a jelzők?)
(Hasonlatok.)
(Megszemélyesítések.)

(Koncentráció az irodalommal.)

Mondjatok néhány szép hasonlatot! Oldjuk meg a tankönyv 29. oldalán a 3. gyakorlatot!
Én is kiegészítem:

- fehér, mint a hó;
- kemény, mint a kő.

Hogy lesz a hasonlatokból összetett melléknév. (Hófehér, kőkemény.)

- d) Mit jelent ez a szólás a nyelvtanban?

„Egyet mondok, kettő lesz belőle.”

- óriás (mint főnév, mint melléknév),
- ifjú.

(Mondatalkotás.)

- e) Hogy helyettesíthetjük más szavakkal a *szép* melléknévet?

(Gyönyörű, pompás, álom-szép.)

Milyen szavaknak nevezzük ezeket a szavakat az alak és jelentés kapcsolatát vizsgálva? (Rokon értelmű szavak.)

Gyűjtsetek össze az *őreg* rokonértelmű szavait!

(Idős, öreg, vén, agg.)

Foglaljátok mondatba a fenti szavakat!

Mire figyelmeztetnek ezek a szavak? (A megfelelő hangulatút válasszuk ki.)

De: mese:

vén boszorkány, vén fa.

III. Összefoglalás:

1. Mit fejez ki a melléknév?
2. Mi a melléknév jelentősége beszédünkben, írásunkban?

A házi feladat kijelölése:

a) szóbeli;

b) írásbeli: tankönyv 30/1. f., a.

Táblai vázlat:

Mit fejez ki a melléknév?

mogorva vén

szegény jó

boglyas fakó hajú

szomorú

hosszú, vékony

(milyen?)

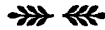
csaplár

csaplárné – élőlények

csárda

asztal – élettelen dolgok

külső, belső tulajdonságok

TAKÁCS JULIANNA

Dunaújváros

Az irodalombarát szakköri munkáról

E szakkör nemes feladata többek közt az irodalom jobb megszerettetése, azontúl általában az intelligencia bővítése, érdeklődés felkeltése minden széppel szemben. A tavalyi év iskolai úttörő parlamentjén egy ifivezető a kö-

vetkezőket mondotta: – Szerettem irodalom-szakkörre járni, mert ott olyant tanultam, hallottam és tehettem, ami érdekelt. Segített a tanulásban is, megszerettem a verseket, a szereplést. (Ez a volt tanítvány jelenleg kultúr-